

מסכת עירובין פרק ח'.

משנה א'

– "כיצד משתתפין בתחומין" – איך משתתפין בעירובי תחומין על ידי זיכוי.

– "מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי" – מניח חבית שלו עבור כל בני עירו, וצריך לזכות על ידי אחר.

– "לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה" – אין מערבין עירוב תחומין אלא לדבר מצוה, ולכן מזכה רק למי שילך לבית אבל או לבית משתה, דהוי דבר מצוה.

– "וכל שקיבל עליו מבעוד יום מותר" – וכל מי שנודע לו בערב שבת שהניחו עירוב, מותר לו ללכת על סמך עירוב זה, והא דתנן קיבל לאו דזוקא, שאפילו קיבל עליו משחשכה מותר, דבדרבנן אומרים "ברירה".

– "משתחשך אסור, שאין מערבין משתחשך" – אבל אם נודע לו בשבת שהניחו עירוב, אסור לילך מחוץ לתחום, דבשעת קניית השביתה לא ידע מזה, לא שייך לומר "ברירה" שנתברר למפרע שקנה שם שביתה.

– "כמה הוא שיעורו, מזון שתי סעודות לכל אחד" – דכאן אין משתתפים יחד כמו בעירובי חצירות, לכן צריך כל אחד בנפרד, להניח שתי סעודות.

– "מזונו לחול ולא לשבת דברי רבי מאיר" – ר' מאיר סובר דהשתי סעודות נמדד לפי סעודת יום חול ולא לפי סעודת שבת.

– "רבי יהודה סובר דהשתי סעודות נמדד לפי סעודת שבת ולא לפי סעודת חול." – ר' יהודה סובר דהשתי סעודות נמדד לפי סעודת שבת ולא לפי סעודת חול.

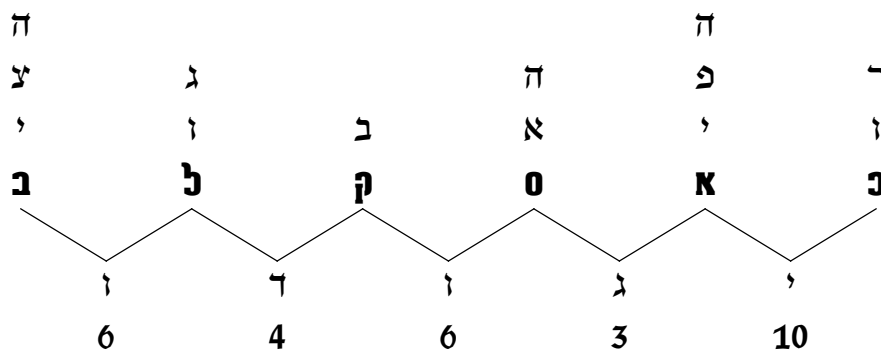
משנה ב'

– "זזה וזה מתכוונין להקל" – זזה וזה מתכוונין להקל

– "ר' מאיר זר' יהודה מתכוונין להקל בשיעור קטן יותר, ומבאר המאירי דלא נחלקו במציאות, אלא שר' מאיר סובר שבשבת אוכל אדם הרבה פת, משום שאוכל זאת עם הרבה מטעמים, זר' יהודה סובר, דבשבת אדם ממעט באכילת פת, דממלא כרסו במטעמים." – ר' מאיר זר' יהודה מתכוונין להקל בשיעור קטן יותר, ומבאר המאירי דלא נחלקו במציאות, אלא שר' מאיר סובר שבשבת אוכל אדם הרבה פת, משום שאוכל זאת עם הרבה מטעמים, זר' יהודה סובר, דבשבת אדם ממעט באכילת פת, דממלא כרסו במטעמים.

(וקשה, מדוע לא משערים ב"ח גרוגרות כמו בעירובי חצירות, מתרץ התפא"י, דבעירובי חצירות שכולם יחד נותנים שתי סעודות, קבעו שיעור קבוע, דאם נשער לפי כל אדם, כל אחד שיעורו שונה, אבל בעירובי תחומין, דכל אחד נותן לבד שתי סעודות, אפשר לשער כל אדם לפי מה שהוא אוכל).

- רבי יוחנן בן ברקא
אומר מכבר בפונדיון
 - "מארבע סאין בסלע"
- ריב"ב אומר דשיעור שתי סעודות (וכתב המאירי דריב"ב מיירי בסעודה בינונית כמה הוא השיעור) הוא גודל של ככר ששוויו פונדיון. בשעה שארבע סאין חטיין נמכר בסלע, ונבאר את החשבון, ונקדים להביא את הסימן לזכור את המידות:

- סלע הוא מטבע ששוויו ארבע דינרין, ודינר שוויו שיש מעה, ומעה שוויו שתי פונדיונים. והשתא, הנחתום קנה ארבע סאין חטיין, דהיינו עשרים וארבע קבין, בסלע דהיינו עשרים וארבע מעה, יוצא שכל קב שוויו מעה שהוא שתי פונדיונים, יוצא שחצי קב שוויו פונדיון, אמנם הנחתום לא מוכר ככר קב בפונדיון, דהא יש לו היוצאות הטחינה והאפיה, ואמרינן בגמרא דמחצית נוטל לשכר טרחו והאפיה, א"כ רבע קב נמכר בפונדיון, ורבע קב הוא שישה ביצים, וזהו השיעור של שתי סעודות (יוצא לריב"ב דבקב יש שמונה סעודות).
- ר' שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב"ר שמעון בא להקל ולמעט בשיעור, דכשעושים מקב שלש ככרות, נמצא כל ככר שמונה ביצים, ושני חלקים (=ידות) מהככר, דהיינו שני שלישי הוא שיעור שתי סעודות, והיינו חמשה ביצים ושליש ביצה, (יוצא לר' שמעון דבקב יש תשעה סעודות).
- חציה לבית המנוגע"ר הנכנס לבית שיש בו נגע צרעת, טמא מיד, והבגדים שלובש לא נטמאים מיד, אלא אם שוזה בבית זמן של אכילת פרס (חצי) ואומרת המשנה דהיינו חציה של ככר דמשנתנינו, לריב"ב חצי מככר של שישה ביצים, והיינו שלשה ביצים, ולר' שמעון חצי מככר של שמונה

ביצים, והיינו ארבעה ביצים.

- "וחצי חציה לפסול את הגזיה"
- האוכל אוכלים טמאים, נפסל גופו (=גזיה) מדרבנן מלאכול בתרומה, ושיעור האוכל שצריך לאכול, כדי להפסל, הוא "חצי חציה" לריב"ב חצי חציה מככר של ששה ביצים, והיינו ביצה ומחצה, ולר' שמעון, חצי חציה מככר של שמונה ביצים, והיינו שני ביצים.
- "אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו"
- הציור דמשנתינו הוא: למטה יש חצר ופתוחים אליו בתים, ובחצר למעלה יש עלייה, ויש שם בתים עם חצר הנקרא "מרפסת" ומשם יורדים במדרגות לחצר, ודינו שאם ריצו מערבין שנים, דהמרפסת גבוה מהחצר, ואם ריצו מערבין אחד, דהמדרגות מחברות ביניהם, ואזמרת המשנה דאם כל אחת עירבה לעצמה, ושכחו ולא עירבו יחד, הרי מותרים לטלטל כל אחד בחצירו, ואסורים לטלטל מהחצר למרפסת, ולהיפך.
- "כל שגבוה עשרה טפחים, למרפסת"
- בחצר היה עמוד גבוה עשרה טפחים, וממרפסת לא היה גבוה עשרה טפחים הרי ניחא תשמישתיה בעמוד לבני מרפסת יותר מאשר לבני החצר, לכן הדין "למרפסת" שאנשי מרפסת מותר להם להשתמש בעמוד, ולא אנשי החצר, (וכן להיפך אם היה פחות מעשרה טפחים לחצר, ולמרפסת גבוה מעשרה טפחים, דאנשי חצר משתמשים בו, ולא אנשי מרפסת).
- "פחות מכאן לחצר"
- אם העמוד היה גבוה פחות מעשרה טפחים, וכן למרפסת היה פחות מעשרה טפחים, הרי רשות שניהם שזולתת בו בשוה, לכן הדין "לחצר" שזה שייך גם לאנשי החצר, וכיון שלא עירבו זה עם זה, שניהם אסורים להשתמש בעמוד, (וכן להיפך, אם היה גבוה עשרה טפחים לחצר, וכן למרפסת, היה גבוה מעשרה טפחים, הרי שניהם לא ניחא תשמישתיה, ורשות שניהם שזולתת בו בשוה, הדין דשייך לשניהם, וכיון שלא עירבו, שניהם אסורים, וכמבואר דין זה בסוף המשנה).
- "חולייית הבור והסלע גבוהים עשרה טפחים, למרפסת, פחות מכאן לחצר"
- המשנה מביאה ציור לדין של המשנה, כגון שהיה בור ומסביב לבור היה ערימת עפר הנקרא "חולייית הבור" או שהיה בחצר סלע, דינו כנ"ל דבגבוה עשרה טפחים, ולמרפסת פחות מעשרה טפחים, משתמשים בו אנשי מרפסת, ואם פחות מעשרה טפחים לחצר, שייך לשניהם, ושניהם אסורים, מדלא עירבו.

משנה

ג'

– "במה דברים אמורים
בסמוכה"

באיזה ציור מדברת המשנה שאם גבוה עשרה טפחים מהחצר,
ומהמרפסת אינה גבוה עשרה טפחים, דשייך למרפסת, דזוקא
שהעמוד סמוך למרפסת, ונוח תשמישיתה.

– "אבל במופלגת,
אפילו גבוה עשרה
טפחים, לחצר"

אבל אם העמוד מרוחק מהמרפסת, אף שגבוה מהחצר עשרה
טפחים, ומהמרפסת אינו גבוה עשרה טפחים, מ"מ כיון שמרוחק
מהמרפסת, אינו נוח תשמישיתה לאנשי המרפסת, ויד שניהם
שולטת בו בשוזה, לכן הדין "לחצר" שזה שייך גם לאנשי החצר,
ושניהם אסורים מדלא עירבו.

– "איזו היא סמוכה, כל
שאינה רחוקה
ארבעה טפחים"

ומבארת המשנה איזה מרחק מהמרפסת עדיין נקרא סמוך שנקרא
ניחא תשמישיתה, כל שאינה רחוקה מהמרפסת ארבעה טפחים.

– "הנותן את עירובו
בבית שער,
אכסדרה, ומרפסת,
אינו עירוב"

משנה

ד'

הדין הוא שצריך להניח את העירוב באחד מהבתים, ומי שנתן את
עירובו "בבית שער" הוא הביתן של שומר החצר, או "באכסדרה"
הוא חצר מקורה, או "במרפסת" הוא החצר של העלייה, אינו עירוב,
דכל המקומות הללו לא נקראים "דירה".

– "זהדר שם אינו אוסר
עליו"

ואדם שדר באחד מהמקומות הנ"ל, אינו אוסר על בעל החצר מלטלטל
שם, וכן אינו צריך ליתן עימו פת, דלא נקרא "דירה".

– "בבית התבן ובבית
הבקר ובבית העצים
ובבית האוצרות הרי
זה עירוב, וזהדר שם
אוסר עליו"

אם נתן את העירוב במקום שמאכסנים שם את התבן של הבהמות,
או בבית של הבהמות, או בבית שמאכסנים בו עצים, או בבית
שאוצרים שם דברים, הוי עירוב, דיש לזה שם "דירה" ומטעם זה מי
שגר במקומות אלו, צריך להשתתף בעירוב, וכשלא עירב אוסר על
בעל החצר.

– "רבי יהודה אומר, אם
יש שם תפיסת יד
של בעל הבית, אינו
אוסר עליו"

בעל הבית שיש לו עוד דירה בחצר, וזה שכיר את הדירה לאחר, הרי
השוכר אוסר על המשכיר לטלטל בחצר, אבל אם הבעל הבית התנה
עם השוכר, שמקום אחד בדירה משאיר לעצמו, כדי ליתן שם כליו,
הרי יש לבעה"ב תפיסת יד (=אחיזה) בבית שהשכיר, ואין השוכר
אוסר על המשכיר.

– "המניח ביתו והלך
לשבות בעיר אחרת,
אחד נכרי ואחד
ישראל, הרי זה

משנה

ה'

ר' מאיר סובר "דדירה ללא בעלים שמזה דירה" כלומר אף שבשבת
לא נמצאים הבעלים בדירה, יש לזה שם דירה שצריכים להשתתף
בעירוב, ואוסרים אם לא עירבו, ולכן בין נכרי שאוסר מדרבנן ובין
ישראל ששבתו בעיר אחרת אוסרים.

אוסר, דברי רבי

מאיר"

"רבי יהודה אומר,

אינו אוסר"

"רבי יוסי אומר נכרי

אוסר, ישראל אינו

אוסר, שאין דרך

ישראל לבוא בשבת"

"רבי שמעון אומר

אפילו הניח ביתו

והלך לשבות אצל

בתו באותה העיר

אינו אוסר"

"שכבר הסיע מלבו"

"בור שבין שתי

חצירות אין ממלאין

ממנו בשבת"

"אלא אם כן עשו לו

מחיצה גבוהה עשרה

טפחים בין מלמעלה"

"בין מלמטה"

"בין מתוך אוגנו"

משנה

ד'

ר' יהודה סובר "דירה ללא בעלים לא שמיה דירה" ולהכי אינו אוסר בשבות בעיר אחרת.

ר' יוסי סובר שדירה בלא בעלים לא שמיה דירה, ולהכי ישראל אינו אוסר, דאף שהלך למקום שיכול לחזור בשבת, אבל אין דרך לבוא בשבת, ולהכי הוי דירה בלא בעלים, אבל גוי שהלך למקום שיכול לחזור, מיקרי דירה עם בעלים, משום שיכול לבוא בשבת.

ר' שמעון מוסיף לחדש דלאו דווקא שהלך לעיר אחרת, אלא אפילו הלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר.

שכבר עקר (=הסיע) ממחשבתו לחזור לביתו, (וכתב הרע"ב דדווקא אצל בתו אין הדרך לחזור לביתו, אבל הלך לשבות אצל בנו, אינו מסיח דעתו, דפעמים שכלתו מתקוטטת עמו וחוזר לביתו).

שתי חצירות שלא עירבו ביניהם, והיה ביניהם בור עם מים, חצי בור שייך לחצר אחת, וחצי בור שייך לחצר השניה, והלא המים מתערבין יחד, נמצא כשממלא מים מהבור, ממלא משל חבירו, לכן אין ממלאים בשבת, דלא עירבו יחד.

אם עשו מחיצה בגובה עשרה טפחים – שיש לזה שם מחיצה – מלמעלה – מעל הבור, וטפח נכנס לתוך המים.

שתשעה טפחים למטה בתוך המים, וטפח אחד למעלה מן המים, שיהא ניכר שיש כאן מחיצה.

שעשה מחיצה מלמעלה, ואינו מגיע למים, אלא שנמצא בתוך אוגן (=שפת) הבור, בכל המחיצות הנ"ל ממלאים בשבת, דאומרים "גוד אחית מחיצתא" כאילו המחיצה יורדת עד קרקעית הבור (גוד = מושך. אחית = יורד).

- רשב"ג סובר דלאו לכו"ע אפשר לעשות מחיצה בין מלמעלה בין מלמטה, אלא נחלקו בזה ב"ש וב"ה, דלב"ש רק במחיצה מלמטה מותר ולא מלמעלה, ולב"ה אף במחיצה מלמעלה מותר.
- ר' יהודה סובר דאין צריך שהמחיצה תהיה בתוך הבור, ואף במחיצה שמעל הבור, וכגון הכותל של החצר שעוברת מעל הבור, מתרת למלאות בשבת, דאמרינן "גוד אחית" וזהו פירוש דבריו "לא תהא מחיצה גדולה" מחיצה שעושים בתוך הבור בשביל למלאות מים לא תהיה חשובה (=גדולה) יותר "מן הכותל שביניהם" מכותל החצר שנמצא מעל הבור ולא נכנסת לאגנו, ומפריד בין החצירות.
- כל בור מים שעמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, הוי רשות היחיד, וכשאינה גבוהה עשרה טפחים, או שאינה רחבה ארבעה טפחים, הוי כרמלית, אכן בור מים שבא מנהר שהוא כרמלית, אף לבור יש דין כרמלית, ודווקא שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, דהוא רשות בפני עצמו יש לו דין כרמלית, אבל כשהבור אינו עמוק עשרה, או שאינו רחב ארבעה, הרי הוא מתבטל לרשות שנמצא שם, אם ברה"ר יש לו דין רה"ר, ואם ברה"י יש לו דין רה"י.
- "אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלאין הימנה בשבת"
- "אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בכניסה וביציאה"
- חריץ עם מים (=אמת המים, ונקרא כן משום שהיו עושים אותה ברוחב אמה) שבאה מנהר יש לה דין כרמלית, אף שעוברת בחצר שהיא רשות היחיד, ומיירי שהיא עמוקה עשרה טפחים ורחבה ארבעה טפחים, לכן אין ממלאין הימנה בשבת, דאסור להוציא מכרמלית לרה"י.
- אם עשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בתוך הבור, בכניסה של החצר וביציאה של החצר, הרי ניתק את האמת המים מהנהר, ושוב אין לו שם כרמלית.

ר' יהודה סובר דאין צריך לעשות מחיצה בתוך הבור, ואף כותל החצר שיעוברת מעל הבור יש לה דין מחיצה, דאומרים גוד אחית.

"רבי יהודה אומר
כותל שעל גבה תדון
משום מחיצה"

ר' יהודה מביא ראייה לשיטתו, שהיה אמת המים עוברת בחצר במקום שישמה אבל.

"אמר רבי יהודה
מעשה באמה של
אבל"

שהיו ממלאין הימנה מים בלא לעשות מחיצה, ועשו זאת על פי הוראת הזקנים, ועל כרחך משום שהכותל של החצר נידון כמחיצה.

"שהיו ממלאין ממנה
על פי זקנים בשבת"

השיבו חכמים לר' יהודה דאין ראייה מהמעשה, דהתם מיירי דהאמה לא היה בה כשיעור, כלומר שלא היה עמוק עשרה טפחים או רחב

"אמרו לו, מפני שלא
היה בה כשיעור"

ארבעה טפחים, ואז אין דינה ככרמלית, אלא מתבטלת לרשות, וכיון שהיה ברה"י יש לה דין רה"י.

גזוזטרא היינו בליטה היוצאת מן הכותל (כעון מרפסות שלנו) ודינו רשות היחיד, והמים שלמטה הוי כרמלית.

"גזוזטרא שהיא
למעלה מן המים"

דאסור להוציא מכרמלית לרשות היחיד.

"אין ממלאין הימנה
בשבת"

אם עשה לגזוזטרא מחיצה גבוהה עשרה טפחים, הרי אומרים "גוד אחית מחיצתא" וכאלו המחיצה מגיעה עד למים, ולמים שמתחת לגזוזטרא יש דין רשות היחיד.

"אלא אם כן עשו לה
מחיצה גבוהה עשרה
טפחים"

בין שעשה את המחיצה למעלה מהגזוזטרא, ובין שעשה את המחיצה למטה מהגזוזטרא, אומרים "גוד אחית".

"בין מעלה בין
מלמטה"

שתי בליטות מהבתים שנמצאים למעלה מהמים, והעליונה עשתה מחיצה, והתחתונה השתתפה עימה בעשיית המחיצה, והתחתונה ממלאה מים דרך העליונה, כיון שנעשו שותפים אסור להם למלאות עד שיערבו יחד.

"וכן שתי גזוזטראות
זו למעלה מזו עשו
לעליונה, ולא עשו
לתחתונה, שתיהן
אסורות עד שיערבו"

משנה
ח'

משנה

ט'

"חצר שהיא פחותה מארבע אמות, אין שזופכין בתוכה מים בשבת"

כמות המים שאדם משתמש ליום ושזופכם לאחר השימוש, הוא "סאתיים". ובכדי שהמים יבלעו באדמה, צריך שטח של ארבע אמות, בפחות מארבע אמות אין נבלעים במקומם ויוצאים לרה"ר, מעיקר הדין היה מותר לשפוך שם, דלא שזופך בצורה ישירה לרה"ר, אלא שחכמים גזרו שמא יבואו להתיר זריקה ישירה לרה"ר.

"אלא אם כן עשו עוקה מחזקת סאתיים"

אם עשו חפירה (=עוקה) המחזקת שתי סאה מים, שזב לא גזרו, שהמים שלא נבלעים באדמה נכנסים לעוקה, (ואף שחלק מהמים נבלעים באדמה, הצריכו בכל מקרה עוקה שמחזקת סאתיים).

"מן הנקב ולמטה"

למטה משפת העוקה עושים נקב, כדי שאם העוקה יתמלא מים, יצא דרך הנקב לרה"ר, וצריך שהעוקה תוכל להחזיק סאתיים למטה מן הנקב.

"בין מבחוץ בין מבפנים"

בין שעשה את העוקה מבפנים בחצר, בין שעשה את העוקה בחוץ ברה"ר מותר לשפוך מים לחצר ומשם יכנס לעוקה.

"אלא שמבחוץ צריך לקמור"

כשהעוקה בחוץ ברה"ר צריך לכסותו (=לקמור) מלמעלה, כדי שלא יראו ששזופך מים לרה"ר, ועל ידי שמכסה מלמעלה נהיית חלוקה מרה"ר.

"מבפנים אין צריך לקמור"

כשהעוקה בפנים ברה"ר, אין צריך לכסותה מלמעלה, דהעוקה רה"ר.

משנה

י'

"רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים, שזופכין לתוכו מים בשבת"

"ביב" היינו חריץ באדמה כמין צינור שהוא צר וארוך, וסובר ר' אליעזר דמותר לשפוך לחצר שהיא פחותה מארבע אמות, אף שיוצא לביב שהוא ברה"ר ומכוסה מלמעלה, כיון שארכו של הביב ארבע אמות, הרי המים נבלעים בתוכו.

"וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה, לא ישפוך על פי הביב"

אפילו החריץ ארכה מאה אמה על הגג או בחצר עד שמגיע לרה"ר סוברים חכמים שלא ישפוך לתוכו מים, כיון שהוא צר וארוך, ואין המים יכולין להתפשט לצדדין, ואין הם נבלעין במקומם, אלא יוצאים בזרימה לרה"ר, וגזרו שמא יבוא לזרוק ישיר לרה"ר.

"אבל שזופך מגג לגג,

אבל יכול לשפוך מים על הגג, ומשם יורד לחריץ, ומשם לרה"ר,

זהמים יורדין לביב"

דבכה"ג לא גזרו [בתיו"ט בשם הטור זהב"י דיכול לשפוך על גג, ואין צריך שישפך מגג לגג].

– "החצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות"

– החצר המגולה והחצר המקורה מצטרפין לארבע אמות, ומותר לשפוך שם מים בשבת.

– "שתי דיוטאות זו כנגד זו"

– למטה היה חצר עם בתים, והחצר פחותה מארבע אמות, ולמעלה משני צידי החצר היה עלייה עם מרפסת, ויש מדרגות בחצר לעלות לעלייה, ומיירי שכל אחת עירבה לעצמה, ואנשי העלייה לא עירבו עם אנשי החצר, וכדי לשפוך מים בחצר צריך לעשות עוקה, ומספיק עוקה אחת לכל הבתים, ואף שיש בזה רק בית סאתיים, וכל בית משתמש בסאתיים, מ"מ התירו עוקה אחת לכולם, דשוב לא גזרו שיבוא לזרוק לרה"ר, דרואים שיש עוקה.

– "מקצתן עשו עוקה, ומקצתן לא עשו עוקה"

– דיוטא אחת עשו עוקה אחת בחצר סמוך לעלייה שלהם, ודיוטא אחת לא עשו עוקה בצד העלייה שלהם.

– "את שעשו עוקה מותרין, ואת שלא עשו עוקה אסורין"

– אלו שעשו עוקה מותרין לשפוך מים לחצר, ואף שלא עירבו עם אנשי החצר, כיון שהם לא שופכים ישר לעוקה, אלא שופכים למרפסת, ומשם נשפך לעוקה מותר, ואלו שלא עשו עוקה אסורים (ולא מטעם שהם צריכים לעשות עוקה נפרד, דעוקה אחת מספיק לכולם) דגזרו שמא לא ירצו לשפוך מימם לחצר, דלא ירצו ללכלך את החצר עד שהמים יגיעו לעוקה, ואז יקחו את הכלי עם המים, וירדו לחצר לשפוך לתוך העוקה, ונמצא שמטלטלים לחצר שלא עירבו בו.

משנה

יא'